ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
ATATURK UNIVERSITY PUBLICATIONS

Research Article *Araştırma Makalesi* DOI: 10.54864/planarch.1955687

Architectural Value and Knowledge Transfer: A Silent Farewell to Ömerler Architecture

Mimarlıkta Değer ve Bilgi Aktarımı: Ömerler Mimarlık'ın Sessiz Vedası

Sena IŞIKLAR BENGİ [1]
[1]Department of Architecture, Faculty of Architecture and Design, Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University, Adana, Türkiye

Abdurrahman Yağmur TOPRAKLI [2]
[2]Department of Architecture, Faculty of Architecture, Gazi University, Ankara, Türkiye

Received / Geliş Tarihi	20.05.2026
Revision Requested / Revizyon Talebi	12.07.2026
Last Revision / Son Revizyon	10.09.2026
Accepted / Kabul Tarihi	11.09.2026
Publication Date / Yayın Tarihi	10.10.2026

Corresponding author / Sorumlu Yazar: Sena IŞIKLAR BENGİ

E-mail: senaisiklar@atu.edu.tr

Cite this article: Işıklar Bengi, S. & Topraklı, A.Y. (2026). Architectural Value and Knowledge Transfer: A Silent Farewell to Ömerler Architecture. *PLANARCH - Design and Planning Research*, 10(3), 510-519. DOI: 10.54864/planarch.1955687

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

ABSTRACT

Architectural practice is regarded not only as a combination of aesthetics and functionality, but also as a future-oriented process of cultural construction that carries social responsibility. Vincent Scully's conception of architecture as a conversation across generations provides an important philosophical background for this study. Within this framework, architecture is understood as a medium through which the thoughts and ideals of individuals or generations are transmitted. However, in practice, interruptions in the transfer of architectural knowledge and value to future generations are frequently observed. This study discusses the fractures in value creation and knowledge transfer in architecture through the example of Ömerler Architecture. The primary objective of this study is to explore how the knowledge produced by an architecture firm can be transferred and sustained through institutional memory and documentation. Based on readings on architectural value, professional ethics, and knowledge transfer, buildings by Ömerler Architecture, which contain limited documentation, have been examined from a qualitative and interpretive perspective that discusses the production and transfer of value in architecture. The study also considers the role of professional experience in maintaining this knowledge. The findings suggest that architectural production should be understood not only through physical outputs but also through the knowledge, experience, and values that enable them. Focusing on the fragile nature of knowledge transfer in architectural practice, the study emphasizes the need for institutional memory, documentation, and systematic knowledge transfer mechanisms to ensure the preservation of architectural value.

Keywords: Architectural practice, value in architecture, knowledge transfer, learning from experience, Ömerler Architecture

ÖZ

Mimarlık pratiği, estetik ve işlevselliğin bir birleşimi olmanın ötesinde, toplumsal sorumluluk taşıyan ve geleceğe yönelik bir kültür inşası süreci olarak değerlendirilmektedir. Vincent Scully'nin mimarlığı nesiller arası bir sohbet olarak tanımlayan yaklaşımı, bu çalışmada önemli bir felsefi arka plan oluşturmaktadır. Bu çerçevede mimarlık, bir bireyin ya da bir neslin düşünce ve ideallerinin aktarıldığı bir alan olarak ele alınmaktadır. Ancak uygulamalarda, mimarlık bilgisinin ve değerinin gelecek nesillere aktarımında çeşitli kesintilerin yaşandığı görülmektedir. Bu çalışma, mimarlıkta değer üretimi ve bilgi aktarımındaki kırılmaları Ömerler Mimarlık örneği üzerinden ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, bir mimarlık ofisinin ürettiği bilgi nasıl aktarılabilir sorusuna cevap aramaktır. Bu kapsamda, bilginin kurumsal hafıza ve dokümantasyon yoluyla nasıl sürdürülebileceği de ele alınmaktadır. Mimarlıkta değer, mesleki etik ve bilgi aktarımı üzerine yapılan okumalardan hareketle, Ömerler Mimarlık'a ait sınırlı dokümantasyon içeren yapılar, mimarlıkta değerin üretimi ve aktarımını tartışan nitel ve yorumlayıcı bir yaklaşımla irdelenmiştir. Çalışmada ayrıca mesleki deneyimin bu bilginin sürekliliğindeki rolü ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, mimari üretimin yalnızca fiziksel varlıklar üzerinden değil, bu üretimi mümkün kılan bilgi, deneyim ve değerler bütünü üzerinden okunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Mimarlık pratiğinde bilgi aktarımının kırılgan doğasına odaklanan bu çalışma, mimari değerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için kurumsal hafıza, dokümantasyon ve bilgi aktarım mekanizmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık pratiği, mimarlıkta değer, bilgi aktarımı, deneyimden öğrenme, Ömerler Mimarlık.

Giriş

Mimarlık, günümüz için yapı üretirken aynı zamanda zamanın ötesine geçen, toplumsal hafızaya kazınan eserler üretmektedir. Bu pratiğin arkasındaki düşünceyi anlamak ise mimari mirasın devamlılığını sağlamak ve değerini bilmek açısından önemlidir. Bu noktada mimarlığın, yalnızca yapı üretimi değil, bir değer aktarım bir aracı olarak da işlev gördüğü söylenebilir.

Mimarlık ofisleri genellikle süreklilik hedefiyle kurulsa da pek çok ofisin faaliyetlerinin bir noktada sonlandığı bir gerçektir. Bu durum, ofisin kurucularının vefatı gibi kaçınılmaz sebeplerle gerçekleşebileceği gibi, ekonomik zorluklar, değişen piyasa koşulları veya ofis içi anlaşmazlıklar gibi farklı nedenlerle de gerçekleşebilir. Her mimarlık ofisi mimari yaklaşımı ile tasarım ve uygulama pratiğine katkıda bulunur. Ofis, bünyesindeki deneyimli mimarlar ile genç meslektaş arasında tecrübelerinin aktarılması için bir ortam oluşturur. Hayata geçen projeleri ile mimarlık ofisi kentsel hafızayı oluşturan bir kültürel miras bırakır. Ancak mimarlık ofisi faaliyetlerine son verdiğinde, mimarlık pratiğinde bu alanlarda önemli boşluklar oluşur. Mimarlık ofislerin kapanması ofisin özgün tasarım dilinin gelecekteki projelere yansıtılamaması anlamına gelir. Deneyim aktarımının süreci sekteye uğrar.

Bu çalışma, bir mimarlık ofisinin kapanışının yalnızca ekonomik değil, kültürel bir kopuş yarattığı varsayımından hareketle Ömerler Mimarlık örneğini ele almaktadır. Ömerler Mimarlık'ın bu yazının konusu olması yazarın basketbol salonları üzerine yaptığı araştırmaya dayanmaktadır. Araştırmacı bir başka çalışması için Ülker Spor ve Etkinlik Salonu hakkında bilgi almak amacıyla, yapının tasarımcısı olan Ömerler Mimarlık'a ulaşmaya çalışmış; ancak birçok denemeye rağmen yanıt alamamıştır. Ardından ofisin, kurucularının vefatıyla dağıldığı öğrenilmiştir. Türkiye'nin dikkat çekici yapılarına imza atan bu ofisin artık faaliyet göstermediğini öğrenmek, Türkiye'deki mimarlık dünyası için bir kayıptır. Bu bilginin mimarlık camiasında yayılmadığını görmek ise düşündürücüdür. Bu durum, mimarlık pratiğinde değer ve bilgi aktarımına ilişkin yapısal sorunları sorgulamayı gerektirmiş; çalışma da bu sorgulama çerçevesinde aşağıdaki sorular üzerinden geliştirilmiştir:

- Mimarlık ofislerinin kapanışı, mimarlıkta üretilen değerin bilgi aktarımı ve kurumsal hafıza bağlamında nasıl bir kırılma yaratmaktadır?
- Bir mimarlık ofisinin kapanışı, bu bilgi ve deneyim birikiminin sürekliliğini nasıl etkilemektedir?
- Türkiye bağlamında mimarlık pratiği, kurumsal hafızayı ve bilgi aktarımını sürdürülebilir kılacak hangi yapısal eksiklikleri barındırmaktadır?
- Mimarlıkta değer üretiminin kalıcı olabilmesi için hangi kurumsal ve kolektif mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır?

Bu çalışma, mimarın üretim sürecine kattığı değerin yalnızca tasarımın teknik boyutlarıyla sınırlı olmadığı; kültürel, toplumsal, ekonomik ve çevresel bileşenleri içeren çok katmanlı bir yapı sergilediği kabulünden hareket etmektedir. Bu doğrultuda mimarlık pratiği, yapılı çevrenin toplumsal fayda, sürdürülebilirlik, estetik değer ve ekonomiklik gibi temel niteliklerini şekillendiren bir değer üretim alanı olarak ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Ömerler Mimarlık'a ait yapılar bu dört başlık çerçevesinde nitel bir değerlendirme yaklaşımıyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, mimarlıkta değer üretimi ile bilgi aktarımı arasındaki ilişki tartışılmış; mimarlık ofislerinde süreklilik gösteren bilgi aktarımı sorununa ilişkin farkındalık oluşturmayı amaçlayan yapıcı bir bakış açısı sunulmuştur.

Literatür Taraması: Mimarlıkta Değer Nedir ve Nasıl Aktarılır?

Mimarlık üzerine yazılarda "mimarlığın değer üretme çabası" ifadesi ile sıklıkla karşılaşılır. Peki, burada değer nedir? Sosyal sorunların çözümünde, yoksulların barınmasında, eğitim ve öğretim için uygar ortamlar yaratılmasında mimarlığın rolü nedir? Mimarların dünyayı daha iyi hale getirme sorumluluğu (Goldberger, 2023, s. 32) var ise mimarlık nasıl icra edilmeli ki bir değer oluşsun? Peki mimarlıkta değer nedir? Bu sorular çerçevesinde mimarlıkta değer ve değer aktarımına ilişkin yerli ve yabancı literatür taranmış; mimarlıkta değer ve değer aktarımı konusunun geçmişi eskilere dayanan bir tartışma alanı olduğu görülmüştür.

Değer, ortaklaşa yaratılan, çok boyutlu düşünmeyi gerektiren ve farklı uzmanlık türlerini içeren bir kavramdır (Hay vd., 2020). Bugün pek çok alanda "değer yaratma" söylemi güncel ve popüler bir eğilim olarak öne çıkmakla birlikte, kavramın kendisi çoğu zaman kolaylıkla kullanılır ancak nadiren açık bir biçimde tanımlanır. Değerin net bir tanımının bulunmaması ise, neyin ölçülmesi gerektiği ve beklenen sonuçların neler olduğu konusunda yanlış anlamalara yol açabilmektedir. Kavram, farklı disiplinlerde farklı şekillerde açıklanabildiği için geniş bir anlam alanına sahiptir. Ekonomi, pazarlama ve felsefe gibi alanların literatüründe değeri anlamaya yönelik pek çok yaklaşım yer alsa da kullanılan bağlam ve kavram çeşitliliği bu çabayı zorlaştırmaktadır (Rodrigues ve Amaral, 2010). Ayrıca insanlar bir nesneyi kendi inançları ve beklentileri doğrultusunda değerlendirirken değer yargıları oluştururlar. Üstelik bir değer sistemi içinde bu yargılar birbirinden bağımsız değildir; aralarında etkileşimler ve zaman zaman çatışmalar bulunması kaçınılmazdır (Volker, 2010).

İnşaat alanında "kalite" teriminin kullanımına kıyasla "değer" teriminin daha fazla tercih edilmesi (Volker, 2010), mimarlığın fiziksel üretimin ötesinde bir anlam ve etki alanı barındırmasıyla ilişkilendirilebilir. Mimarlık, yalnızca plan ve kesitlerin görünüşlere eklenmesiyle ortaya çıkan bir teknik ürün değildir; sınırları keskin biçimde tanımlanamayan, açıklanmaktan çok deneyimlenen bir bütündür (Rasmussen, 1964). Binalar, toplumsal idealleri temsil eden, politik ve kültürel söylemlerin somut ifadeleri olarak mimarlığın temel unsurlarıdır. Kavramsal anlamlar ne kadar önemli olursa olsun mimarlık esasen fiziksel biçim üzerinden anlaşılır; mekân, binalar ve bunların parçalarından oluşan bütünler aracılığıyla kurulur. Bir yapının etkisi, bölümlerinin birbiriyle ve insan ölçeğiyle kurduğu ilişki üzerinden şekillenir; hafıza, işlevsellik ve konfor gibi unsurlar deneyimi tamamlar ve mimarlığı görünüşten başlayıp anlam ve işleve uzanan çok katmanlı bir süreç hâline getirir (Goldberger, 2009, s. 66). Bu nedenle mimarlık pratiğinde kötü uygulamalar kötü geliştirme çıktılarıyla sonuçlandığı ve sunulan ürün ya da hizmetin değerini belirgin biçimde etkilediği bilinmektedir. Bu bakışla mimarlığın doğrudan değer sunumuyla ilişkilendiği görülmektedir (Lockhart, 2025).

Vitruvius'un Mimarlık Üzerine On Kitap adlı eserinde mimarlık; düzen, düzenleme, armoni, bakışım, uygunluk ve ekonomi ilkeleri çerçevesinde tanımlanmakta olup, firmitas (sağlamlık), utilitas (kullanışlılık) ve venustas (güzellik) şeklinde ifade edilen üç temel prensip üzerine kuruludur. Bu doğrultuda sağlamlık, temellerin güvenilir bir zemine kadar indirgenmesi ve yapı malzemelerinin akılcı ve özenli biçimde seçilmesiyle sağlanır. Kullanışlılık, yapı bölümlerinin işlevsel gereksinimlere uygun, kesintisiz ve sorunsuz

bir kullanım sağlayacak biçimde düzenlenmesi ve her yapı türüne özgü cephelerin doğru biçimde oluşturulmasıyla ortaya çıkar. Güzellik ise yapının bütüncül görünümünün estetik açıdan hoş ve dengeli olmasına, mimari öğelerin ise oran ve bakışım ilkeleri doğrultusunda uyumlu bir kompozisyon oluşturmasına dayanır (Vitruvius, 1990, ss. 10, 11,12).

Bianco'nun (2023) aktardığı üzere Vitruvius'un üçlü ilkesi 1750'den bu yana çeşitli biçimlerde sorgulanmaktadır. Jean-Nicolas-Louis Durand (1760–1834), işlevin güzelliğin özü olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca etik boyutların eklemlendiği görülür; John Ruskin (1819–1900), mimarlığa "fedakârlık" ve "itaat" gibi kavramlarla yeni değerler atfetmiştir. Bunun yanında, Sigfried Giedion'un (1888–1968) "uzay-zaman" kavramında olduğu gibi, mimarlık düşüncesine yeni kavramsal çerçeveler de dâhil edilmiştir. Geçtiğimiz yüzyılda ise utilitas (kullanışlılık) ilkesinin çoğu zaman biçimin bir türevi hâline geldiği görülürken, 21. yüzyıla gelindiğinde biçimsel deneylerin önceliği sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sorgulama sürecinde mimarlığın temel sorumluluğunun gezegenin sürdürülebilirliğini sağlamak olduğu vurgulanmış; firmitas (sağlamlık), utilitas (kullanışlılık) ve venustas (güzellik) ilkelerinin, sürdürülebilirliği güçlendiren bütüncül bir çerçeve sunabileceği ileri sürülmüştür (Batson, 2022).

Mimarlık tarihinde değer olarak öne çıkan unsurlar, dönemlere bağlı olarak önemli değişimler göstermiştir. Vitruvius'un sağlamlık, işlevsellik ve güzellik üzerine kurulu ilkeleri, mimarlığın klasik dönemdeki temel değerlerini ifade eder; ancak bu ilkeler, çağdaş toplumların çeşitlenen kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Modernizm, değeri işlevsellik ile özdeşleştirerek formun işleve uyması gerektiğini vurgulayan Louis Sullivan'ın "Form follows function" (Biçim işlevi izler) ifadesi, Mies van der Rohe'nin "less is more" (Az çoktur) yaklaşımı ve Le Corbusier'nin "a house is a machine for living in" (Ev, içinde yaşamak için bir makinedir) sözüyle yapıların işlevsel yönünü merkezine almıştır. Uluslararası Üslup'ta ise Walter Gropius'un "the artist must understand the machine, the engineer must be able to feel" (Sanatçı makineyi anlamalı, mühendis ise hissedebilmelidir) ifadesi, sanatsal ifade ile teknolojik ilerleme arasında bir denge kurma arayışını yansıtmış ve dönemin değer anlayışını belirlemiştir. Postmodernizm ise bu yaklaşımlara tepki olarak, Modernizmin "less is more" (Az çoktur) ilkesini kırarak mimarlık değerlerini çeşitlilik, yorum ve çoğulculuk ekseninde yeniden tanımlamıştır. Rasmussen ise, mimarlık değerinin oluşumunda kütle–boşluk ilişkisi, ölçek ve oran, ritim, doku, günışığı, renk ve mekânın işitsel deneyimi gibi temel duyusal bileşenleri vurgulamaktadır (Rasmussen, 1964). Goldberger'a göre ise mimarlık anlam, kültür ve sembol, meydan okuma ve konfor, nesne olarak mimarlık, mekân olarak mimarlık, mimarlık ve hafıza, yapılar ve zaman ve yerin oluşumunda yapıların rolü gibi tematik eksenlere odaklanan çok boyutlu bir alandır. Bu nedenle mimarlığı hem nesne hem mekân hem de zaman-mekân içinde anlam ve hafıza üreten bir kültürel pratik olarak ele alır (Goldberger, 2009).

Günümüzde ise Vitruvius'un "firmitas, utilitas, venustas" üçlüsü çevresel sürdürülebilirlik, toplumsal adalet ve kültürel mirasın korunması gibi yeni bileşenleri de kapsar (Goldberger, 2023). Özellikle 21. yy'da öne çıkan sürdürülebilirlik ve yeşil mimari, çevresel bilinci mimari ilkelere entegre etmiştir. Bu yaklaşım, çevresel duyarlılığı mimari tasarımın temel ilkeleriyle bütünleştiren dinamik bir yönelimi temsil eder. Enerji verimliliğinin artırılması, çevre dostu ve yerel malzemelerin tercih edilmesi, doğal ya da geri dönüştürülmüş bileşenlerin kullanımının desteklenmesi ve güneş panelleri gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının yapıyla uyumlu biçimde bütünleştirilmesi, çevresel etkinin azaltılmasına odaklanan başlıca ölçütlerdir. Hareketin amacı yalnızca yapıların ekolojik ayak izini küçültmek değil, aynı zamanda daha sağlıklı ve sürdürülebilir yaşam çevreleri üretmektir (Çaksın ve Irklı Eryıldız, 2024).

Bianco'nun (2018) aktarımıyla, mimarlıkta değer kavramı Ukabi (2015) tarafından mimari tasarımda değer kavramını estetik, toplumsal, çevresel, geleneksel ve diğer başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Ukabi'ye göre estetik değerler; sanatsal ifade, dönemin ruhu, yapısal ve malzeme dürüstlüğü, sadelik, doğallık ve bölgeselcilik gibi niyetlerle mimarlığın kültürel ve zamansal bağlamını vurgularken; toplumsal değerler sosyal değişim, kullanıcı katılımı, danışma süreçleri ve kamusal mekân üretimi üzerinden mimarlığın kamusal sorumluluğuna işaret etmektedir. Çevresel değerler sürdürülebilirlik, yeniden kullanım ve sağlık başlıklarıyla ekolojik duyarlılığı öne çıkarırken; geleneksel değerler gelenek, koruma, restorasyon ve yerel mimarlık aracılığıyla kültürel sürekliliği tanımlamaktadır. Diğer değerler ise ekonomik, toplumsal cinsiyet, yenilikçi ve bilimsel yaklaşımlar üzerinden mimarlığın disiplinler arası ve bütüncül karakterini görünür kılmaktadır. Bu yaklaşım mimarlığın çok boyutlu bir değer üretim alanı olduğunu vurgulamaktadır.

Mimarlık değeri yapının toplumsal ve kamusal yaşamdaki kalıcı rolünü tanımlayan bir medenî değer boyutunu da içerir. Açıklık ve yapısal kimlik, yalnızca mekânsal esnekliği değil, aynı zamanda mimarlığın bu medenî değer üretme kapasitesini de belirleyen temel niteliklerdir. Medenî değer, bir yapının salt anlık işlevinin ötesine geçerek, neden inşa edildiğini ve zaman içinde üstlenmesi beklenen kamusal rolü ortaya koyar. Bu bağlamda mimari tasarım, belirli bir işlevi karşılamaktan çok, bir "tema" üzerinden yapının toplumsal karakterini ve sürekliliğini tanımlayan düşünsel bir süreç olarak ele alınır; söz konusu yaklaşım, mimari yapının zaman karşısında dirençli ve süreklilik taşıyan bir nitelik kazanmasını mümkün kılar (Guidarini, 2024). Özetle mimarın üretim sürecine kattığı değer, tasarımın bilişsel, teknik ve kültürel boyutlarını kapsayan sosyolojik, ekonomik ve kültürel boyutları içeren bir nitelik taşır. Bu çerçevede mimar, yapılı çevrenin estetik, işlevsel, toplumsal, sürdürülebilir değerini belirleyen bir aktör olarak ortaya çıkar.

Bilgi deneyim, aşinalık veya öğrenme yoluyla kazanılan bir farkındalık veya anlayışı içerir. Bilgi dinamiktir, 'bireyler arasında 'sosyal' süreçtir. Bilgi aktarımı boyunca gelişir ve dönüşür (Roberts, 2000). İnsanlar bilgiyi bir bağlamdan diğerine uyarlama yeteneğine sahiptir. Bu uyarlama ve taşınmada insan gruplarının başka birimlere aktarılması bilginin yayılımı ve uygulama alanlarının genişletilmesinde etkili olduğu bilinmektedir. Firmaların ise insanları içeren alt ağlarda bilgi transferini sağladığı ölçüde başarılı olacağı söylenir (Argote ve Ingram, 2000). Ancak mimarlık ofislerinin kurumsal hafızası, kapanış sonrası bilgi aktarımı üzerine eksiklikler olduğu izlenmektedir.

Mimarlıkta bilgi aktarımı, tasarım ve üretim süreçlerinin sağlıklı ilerlemesi için kritik bir unsur olmakla birlikte, alanda çeşitli sorunlar gözlemlenmektedir. Çalışanların proje deneyimlerinin çoğunlukla yüz yüze ve bireysel etkileşimlerle sınırlı kalması, bilgilerin ofis içinde sistematik biçimde paylaşılmamasına ve toplu öğrenmenin gerçekleşmemesine yol açmaktadır. Bu durum tekrarlayan hatalara, verimsiz süreçlere ve ofisten ayrılan çalışanlarla birlikte deneyim kaybına neden olurken, yeni çalışanların geçmiş projelerden yeterince yararlanmasını da engellemektedir. Dijital bilgi yönetiminin yetersizliği, açık bilgilerin düzenli kaydedilmemesi ve örtük bilginin ifade edilmesindeki güçlükler, doğru ve zamanında bilgiye erişimi zorlaştırmakta; bu da eksik veya hatalı bilgi aktarımı

riskini artırmaktadır (Ökten ve Gündeş, 2024). Mimarlık firmalarında bilgi yönetimi, bu sorunları aşmak için bilginin işlenmesini, düzenlenmesini ve kullanılmasını sağlayan temel sistem olarak ortaya çıkar. Tasarım sürecinde bilginin etkin biçimde yönetilmesi, doğru zamanda doğru bilgiye erişmeyi ve buna bağlı olarak sağlıklı kararlar almayı mümkün kılar. Ancak mimari projelerde ihtiyaç duyulan bilginin büyük ölçüde öznel ve çoğu zaman örtük nitelikte olması, mimarlık alanında bilgi yönetimini güçleştiren başlıca unsurdur (Bayraktarlı ve Topraklı, 2022). Literatür, özellikle küçük ölçekli mimarlık ofislerinin kendilerine özgü bir bütünleşik bilgi yönetimi modeline ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (Ökten ve Gündeş, 2024). Rekabet avantajı için entelektüel sermayeden yararlanan ve bilgi-yoğun süreçlerle karakterize edilen mimarlık işletmeleri açısından bilgi yönetimi giderek kritik bir nitelik kazanmakta; ancak sektörün proje bazlı yapısına uyarlanmış bilgi yönetimi olgunluk modellerinin, özellikle Türkiye bağlamında, belirgin biçimde eksik olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mimarlık firmaları, süreçlerin karmaşıklaşması ve tasarım ile üretim aktörlerinin artması gibi nedenlerle bilgi yönetimi uygulamalarını etkin biçimde değerlendirme ve geliştirme ihtiyacı duymaktadır (Bayraktarlı ve Topraklı, 2022).

Mimarlık alanında bilgi aktarımına ilişkin sorunları gidermeye yönelik olarak geliştirilen modeller bulunmaktadır. Bu modellerden biri olan, mimarlık firmalarına özgü Bilgi Yönetimi Olgunluk Modeli (BYOM) sosyal yapı, süreç ve teknoloji alanlarında tanımlanan farklı olgunluk seviyelerini ortaya koyan yapılandırılmış bir teşhis aracı sunmaktadır. Bu model, Türk mimarlık firmalarının mevcut bilgi yönetimi yeterliliklerini değerlendirmelerine, karşılaştırmalar yapmalarına ve iyileştirme için stratejik yönelimler belirlemelerine olanak sağlayarak kurumsal bilgi yönetimi kapasitesinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır (Bayraktarlı ve Topraklı, 2022). Küçük ölçekli mimarlık ofislerinin gereksinimleri doğrultusunda Bütünleşik Bir Bilgi Yönetimi Modeli (BBYM) ise öğrenme, açık ve örtülü bilginin yönetimi ve bu süreçlerin bütüncül biçimde işlemesini sağlayacak iş birliği ortamı olmak üzere üç temel öğe üzerine kurulmuştur. Ayrıca öğrenme süreçlerinin anlaşılmasına yönelik olarak geliştirilen Öğrenme Süreçleri Modeli (ÖSM), açık ve örtülü bilginin üretildiği süreçleri ayrıntılı biçimde açıklamakta ve bilgi kartları yöntemi aracılığıyla çalışanların projelerden edindikleri örtülü bilgilerin açık bilgiye dönüştürülmesini, erişilebilir hâle getirilmesini ve ofis içinde toplu öğrenmenin sağlanmasını hedeflemektedir (Ökten ve Gündeş, 2024). Bilgi yönetimi modelleri, bu değerin kaybolmasını engelleyen ve kurumsal hafızayı diri tutan araçlar olarak faydalı olabilir. Mimarın üretim sürecine kattığı değerin, bilgi ve deneyim şeklinde kuşaklara aktarılmasıyla sürdürülebilir hâle geldiği görülmektedir. Dolayısıyla, mimarlıkta değer üretimi ile bilgi aktarımının birbirini tamamlayan süreçler olduğu açıktır. Ancak bu modellerin yaygın kullanımının ve tanınırlığının olmaması mimarlık ofislerinde bilgi aktarımının neden sürdürülemediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Özetle, çalışmada mimarlık pratiği, yalnızca fiziksel mekân üretimi değil; kamusal fayda, toplumsal sorumluluk, kültürel süreklilik ve sürdürülebilirlik gibi etik yükümlülükler taşıyan bir meslek alanı olarak sunulabilir. Bu yaklaşım, mimarlıkta değerin yalnızca sonuç üründe değil, üretim biçimi ve bıraktığı izler üzerinden okunabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu bağlamda mimarlık, çevresel etik hedefleri karşılama çabası içinde, bu etik değerleri mekânsal ve tasarımsal nitelikler aracılığıyla görünür kılma potansiyeline sahiptir (Delancey, 2004). Yapılı çevrenin üreticisi olarak mimar işverene, mesleğine, meslektaşlarına (Sadri, 2015) ve topluma karşı da sorumluluk taşıyan bir aktördür. Tasarım sürecinde mimarın etik sorumluluğu, yalnızca bireysel bir ahlaki tutum değil, aynı zamanda mesleğin kolektif değerlerini ve kamusal niteliğini korumaya yönelik bir duruş olarak ele alınmaktadır (Işıklar Bengi ve Özkan Üstün, 2022). Bu bağlamda Mimarlıkta değer ve bu değerin kuşaklar arası aktarımı, yalnızca estetik ya da teknik bir mesele değil, doğrudan mesleki etikle ilişkili bir sorumluluk alanıdır. Değer aktarımının kesintiye uğraması ise, mimari bilginin deneyim, birikim ve mesleki tavır üzerinden süreklilik kazanmasını engelleyerek etik zemini zayıflatmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada, mimarın üretim sürecine kattığı değerin yalnızca tasarımın teknik boyutlarıyla sınırlı olmadığı; kültürel, toplumsal, ekonomik ve çevresel bileşenleri de içeren çok katmanlı bir yapı sergilediği kabul edilmektedir. Bu çerçevede mimarlık pratiği, yapılı çevrenin toplumsal fayda, sürdürülebilirlik, estetik değer ve ekonomiklik gibi temel niteliklerini şekillendiren bir değer üretim alanı olarak ele alınmıştır. Çalışma kapsamında incelenen Ömerler Mimarlık'a ait yapılar, bu dört başlık doğrultusunda nitel bir değerlendirme yaklaşımıyla analiz edilmiştir.

Araştırmanın planlama sürecinde, çalışmanın birincil verilerle desteklenmesi amacıyla Ömerler Mimarlık'ın eski ofis üyeleriyle görüşmeler yapılması planlanmıştır. Ancak üyelerinin farklı kurumlara dağılmış olması nedeniyle tüm katılımcılara erişim sağlanamamıştır. E-posta yoluyla iletişime geçilen bazı eski çalışanlardan geri dönüş alınamamış, bir kısmı ise görüşme talebine olumlu yanıt vermemiştir. Bu nedenle araştırma yöntemi yeniden şekillendirilmiş; çalışma, erişilebilen yazılı ve görsel dokümanlar üzerinden yürütülerek kurgulanmıştır. Veri toplama sürecinde mimarlık ofisine ait web sitesi ile seçilen eserlerin konu edildiği dijital kayıtlar taranmış; yapıya ilişkin bilgi ve görsel içeren kaynaklar değerlendirmeye dâhil edilmiştir. Değerlendirme ölçütleri ise, mimarlıkta değer kavramına ilişkin kuramsal okumalar ile Ömerler Mimarlık'a ait yapılardan elde edilebilen sınırlı verilerin birlikte yorumlanması sonucunda oluşturulmuştur. Bu ölçütler, katı ve sayısal parametreler olarak değil, literatürden türeyen kavramsal çerçeve doğrultusunda esnek ve yorumlayıcı bir biçimde ele alınmıştır. Bu nedenle çalışma, nicel bir performans değerlendirmesinden ziyade, mimarlıkta değerin üretimi ve aktarımı arasındaki ilişkiyi vaka temelli ve eleştirel bir okuma üzerinden tartışmaktadır. Amaç, belirli bir bilgi aktarım modeli önermekten çok, böyle bir mekanizmanın yokluğunun mimarlık pratiğinde nasıl bir boşluk yarattığını ortaya koymaktır.

Çalışmada Ömerler Mimarlık'a odaklanılması, mimarlıkta değer kavramının farklı örnekler üzerinden tartışılabileceği gerçeğini dışlamamaktadır. Ancak bu örneğin seçilmesi, araştırma sürecinde gelişen özgül koşullarla ilişkilidir. Yazarın daha önceki çalışmalarında ofisin eserlerinden biri hakkında ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla kurmaya çalıştığı iletişimin yanıtsız kalması ve bu süreçte ofisin faaliyetlerini sonlandırdığının anlaşılması, çalışmanın yönünü belirleyen temel etken olmuştur. Özellikle bilgi aktarımının çalışmanın temel tartışma alanlarından biri olması nedeniyle bu durum örnek seçimini anlamlı kılmıştır. Çalışmada Ömerler Mimarlık'ın ait incelenen yapılar, ofisin tüm eserlerini temsil eden bir örneklem olarak değil; araştırmanın yürütüldüğü tarihte erişilebilir görsel ve yazılı dokümantasyona sahip olmaları ve kamusal olarak tanınırlığı ölçütlerine göre belirlenmiştir.

Araştırmanın önemli bir kısıtlılığı, değerlendirmelerin yalnızca dış mekân görselleri ve sınırlı yazılı bilgilere dayanmasıdır. Ayrıca araştırma sürecinde yararlanılan bazı çevrim içi kaynaklar,

özellikle mimarlık ofisine ait web sitesi, daha sonraki aşamalarda erişime kapatılmıştır. İlgili bilgiler, kaynakların erişilebilir olduğu dönemde elde edilmiş olup erişim tarihleri belirtilerek kaynakçada sunulmuştur. Bununla birlikte çalışmanın yayın sürecinde erişime kapanan kaynaklar için Internet Archive (Wayback Machine) kayıtları kontrol edilmiş, bağlantı linkleri kaynakçaya eklenmiştir. Bu durum, proje açıklamalarına ve görsel arşivlere ulaşımı sınırlandırırken, aynı zamanda mimari bilginin korunması ve aktarılmasına ilişkin sorunları da görünür kılmıştır.

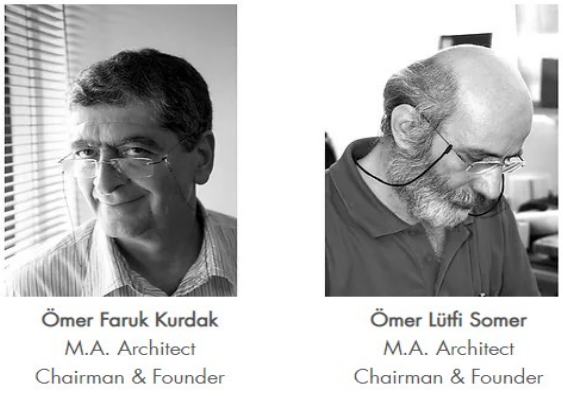
Bunların yanı sıra çalışma etik kurallara uygun olarak hazırlanmıştır. İnsan veya hayvan denekleri üzerinde herhangi bir deney, anket ya da müdahale içeren bir uygulama bulunmadığından etik kurul onayı gerektirmemiştir.

Bulgular: Mimarlıkta Değer Üretiminin Ömerler Mimarlık Üzerinden Okunması

Mimarlıkta "değer" kavramı, çeşitli disiplinlerin etkileşimi içinde oluşan, yorumlara açık bir yapıya sahiptir. Mimarlık ise bu sayılanların ve hatta burada yer edinmeyenlerin tümü için en uygunu bulma çabası olarak görülebilir. Ömer Faruk Kurdak ve Ömer Lütfi Somer ise Ömerler mimarlık bünyesinde bu çabayı göstermiştir.

Ömerler mimarlık, iki Ömer'in, Ömer Faruk Kurdak ve Ömer Lütfi Somer'in 1970'lı yıllarda Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlayan dostluğuna dayanıyor (Şekil 1). İkili okulu bitirip biraz tecrübe kazandıktan sonra 1976 yılında birlikte ofis açmaya karar vermiş (URL-1). Ömerler Mimarlık'ın maket işleri ile başlayan ofis macerası (URL-2), Türkiye'nin en bilinen yapıların tasarımcısı olarak taçlanmış. Ancak ofis, 4 Eylül 2017'de Ömer Faruk Kurdak'ın 30 Mart 2022'de Ömer Lütfi Somer'in aramızdan ayrılmasının ardından kapılarını kapatmıştır.

Şekil 1.
Ömerler Mimarlık kurucuları (URL-3)

Ömerler'e göre mimarlık Türkiye ekonomisinin yansımasıdır (URL-4). Mimarlıkta ayakta kalmak ne isterseniz onu yapmanızla değil, talep edileni karşılamanızla ilgilidir. Bu bağlamda 1970'lerde konut ağırlıklı yapılar, 1980'lerde turizm otel tatil köyü, 2000'li yıllarda ticari yapılar, alışveriş merkezleri, toplu konut yerleşimleri tasarlamışlardır (URL-5). Bu projeleri ise ekip olarak tasarladıklarını, her bir proje için ekibin alt gruplara bölündüğünü, böylelikle çalışanların olabildiğince her projeye yakın olması sağlandığını söylemişlerdir (URL-6).

Ömerler her işte en iyisini yapmaya özen gösterdiklerini, dünyadaki gelişmeleri de yakından takip ettiklerini değişimlere açık olarak çalışmalarını sürdürdüklerini belirtmişlerdir (URL-2). Bu kapsamda her zaman doğal malzeme kullanmaktan yana olsalar da cephe malzemeleri teknolojilerinin (URL-1), teknolojik araçlarla çizimlerin yapılmasın faydalarını sıklıkla vurgulamışlar. Ekolojik yapıların yaratmanın ise mimari felsefeleri olduğunu, sürdürülebirliliğe verdikleri önemi "We value the aesthetic aspects of a building together with its sustainable architectural concepts, like the building's ecology. Our architectural works are in harmony with their surrounding atmosphere, culture and history. (Bir binanın estetik özelliklerini, binanın ekolojisi gibi sürdürülebilir mimari konseptleriyle birlikte değerlendiriyoruz. Mimari çalışmalarımız, çevredeki atmosfer, kültür ve tarihle uyum içindedir)" (URL-3) sözleri ile belirtmişlerdir.

Ömerler Mimarlık Sarıyer Belediyesi Hizmet Binası'nı tasarlarken vurguladıkları ekolojik yaklaşımı projeye geçirmişlerdir. Hizmet binası dünyadaki ilk BREEAM Sertifikalı kamu binasıdır (URL-7). 2020 yılında 60.4 final skoru ile BREEAM Sertifikası almaya hak kazanmıştır (URL-8). Projede Ömerler Mimarlık akıllı ve çevreci bir konsept üzerine odaklanmıştır (URL-9). "Projede kullanılan ürünler, mekanik ekipmanlarından tutun, elektrik malzemelerine kadar BREEAM Sertifikasına endeksli" olarak seçilmiştir. Ayrıca yenilenebilir enerji kullanımına özen gösterilmiştir. Cephede ısı panelleri ve fotovoltaik paneller kullanılmıştır (URL-10). Yapıda yağmur suyu toplanarak kullanma suyu olarak kullanılmaktadır. Gri su sistemi sayesinde, lavabolardan gelen atık sular, pisuar ve rezervuarlarda değerlendirilmektedir (URL-9). Cephe tasarımında kübik modern elemanların kullanılan cephe tasarımında aydınlatma özenle planlanmıştır. Özel günlerde yayımlanan mesajlar ve duyurular cephede tasarlanan bir medya cephesi ile sergilenmektedir. Bu görsel şölende cephede yer alan aydınlatma elemanları da aktif rol sahibidir. Aydınlatma elemanları medya cephesinde yer alan duyurunun içeriğine göre renk değiştirerek dinamik bir dış cephe yaratılmasında etkilidir (URL-7).

Ömerler Mimarlık tasarımı olan Ülker Spor ve Etkinlik Salonu ise şu an Türkiye'de yalnızca 7 adet olan kapasitesi 10.000 ve üzeri seviye 1 basketbol salonlarından biridir (Şekil 2). Bu salon FIBA standartları ve proje işvereni olan Fenerbahçe Spor Kulübü'nün arzularını başarılı bir biçimde derlemesi ile diğer seviye 1 basketbol salonlarının önüne geçmektedir. Yapı teknik gereksinimlerinin yanı sıra farklı kullanıcı gruplarının değişen ihtiyaçlarına göre özenle tasarlanmış, bunun yanı sıra taraftarlar için de bir çekim merkezi oluşturmuştur (Işıklar Bengi, 2024). Ömerler de bu projenin kendileri için gurur kaynağı olduğunu belirtmiştir (URL-1).

Şekil 2.
Ülker Spor ve Etkinlik Salonu (URL-11)

Mall of İstanbul kompleksi 2011 yılında Avrupa Gayrimenkul Ödülü'ne (European Real Estate Prizes) 2011'de "En İyi Karma

Kullanım Projesi" ve "En İyi Alışveriş Merkezi Geliştirme Projesi" kategorilerinde (The Best Mixed Use Project" ve "The Best Shopping Center Development Project) ve The Global RLI Awards "Geleceğin Projeleri Yüksek Başarı" (The Projects of the Future High Achievement) ödüllerine (URL-12) ve Mall of İstanbul'un, alışveriş merkezi ve ofis binaları Amerika Yeşil Bina Konseyi (USGBC) tarafından verilen LEED Gold sertifikasına (URL-13) layık görülmüştür (Şekil 3).

Akasya Alışveriş Merkezi Ömerler Mimarlık tarafından tasarlanan Akasya Alışveriş Merkezi Bağdat Caddesi'nden esinlenerek tasarlanmıştır (Şekil 4). Alışveriş merkezi geniş, ferah ve gün ışığı alan koridorları içermektedir (URL-13). Gün ışığının alınması için yapılan ışıklıklar 15 metre açıklığı tek cidarlı ve homojen üçgenlerden meydana gelmiş çelik taşıyıcı sistem ile desteklenmektedir. Bu özelliği ile alışveriş merkezinin ileri mühendislik çözümleri içerdiği söylenebilmektedir (URL-14).

Şekil 3.
Mall of Istanbul kompleksi (URL-12)

Şekil 4.
Akasya Alışveriş Merkezi (URL-15)

İstinye Park Alışveriş Merkezi (Şekil 5) İstanbul'un İstinye semtinde bulunan üç farklı bölümden oluşan bir alışveriş merkezidir. Rotunda bölümü, dört seviyeli arena benzeri bir alandan oluşan merkezi bir eğlence alanıdır (URL-16). Rotundanın güney tarafında giriş, doğusunda geleneksel çarşı, batısında açık avluya uzanan çarşı, kuzeyinde ise sinemalar ve yiyecek içecek alanı bulunmaktadır (URL-17). Yaşam merkezi bölümü ise, yeşil bir merkez parkı ve cam çatılı kapalı perakende alanı olan bir açık hava kent meydanıdır (URL-16). İstinye Park Alışveriş Merkezi projesinde de yine sürdürülebilirliğin ince bir şekilde düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Sağır cepheler fotovoltaik paneller ile kaplanarak enerji üreten bir çözümün planlanmıştır. Bu uygulamada ise Ömerler, yangın yönetmeliği ile olan çelişkilerinin çözülmesi için uzun bir emek verdiklerini de belirtmiştir (URL-1). Ayrıca bu projede kurulan otomasyon sistemleri ile havalandırma ve elektrik kullanımında tasarruf sağlanmakta, çöpler, yiyecek atıkları ve atık yağlar toplanıp ayrıştırılmaktadır (URL-18). İstinye Park Alışveriş Merkezi 2009 yılında Uluslararası Alışveriş Merkezleri Konseyi tarafından "Avrupa'nın en iyi alışveriş Merkezi" olarak seçildiği kaynaklarda belirtilmektedir (URL-19).

Şekil 5.
İstinye Park Alışveriş Merkezi (URL-16)

Ömerler Mimarlık, çalışma dönemi boyunca 9 alışveriş merkezi, 11 otel, 1 spor yapısı, 12 iş merkezi, 21 konut, 6 karma kullanım yapısı tasarımı ile Türkiye'de önemli yapıları hayata geçirmiştir (URL-19). Bu işlerle birçok ödüle layık görülmüştür (URL-20). Görüldüğü üzere Ömerler Mimarlık Türkiye'nin mimari ortamına çokça katkıda bulunmuş bir mimarlık ofisidir. Ömerler Mimarlık'ın mimarlık pratiğine yeni katkılar sunması artık mümkün olmasa da eserleri, hâlâ toplumsal yaşamın sahnesi olmayı sürdürmektedir.

Ömerler Mimarlık'ın eserlerini değer üretme biçimleri üzerinden çözümlemek amacıyla Tablo 1 oluşturulmuştur. Tablo ile mimarlıkta üretilen değerin, bilgi aktarımı kesintiye uğradığında hangi boyutlarda görünmez hâle geldiği örneklenmiştir. Tablo bir ölçüm değil göstergeler matrisi olarak yorumlanmalıdır. Tabloda yer alan değerlendirme kriterleri, mimarlıkta "değer" kavramını ele alan kuramsal ve eleştirel literatürden türetilmiştir. Bu bağlamda mimari değerin toplumsal fayda, sürdürülebilirlik, estetik ve ekonomiklik gibi boyutlar esas alınmıştır. Eserlere dair bu başlıkta edinilen bilgiler ise internet kaynaklarından erişilebilen verilere dayandırılmıştır.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, Sarıyer Belediyesi Hizmet Binası, BREEAM sertifikası, fotovoltaik paneller, ısı panelleri ve gri su sistemleriyle sürdürülebilirlik değerini en açık biçimde yansıtan örnektir; benzer biçimde Mall of İstanbul'un LEED Gold sertifikası ve İstinye Park'ın fotovoltaik cephe uygulamaları, çevresel duyarlılığın ticari projelere de taşındığını ortaya koymaktadır. Toplumsal fayda, Ülker Spor ve Etkinlik Salonu'nun farklı kullanıcı gruplarına yönelik kapsayıcı tasarımı ve bir çekim merkezi oluşturmasıyla belirginleşirken, Sarıyer Belediyesi projesi kamusal hizmet niteliğiyle bu değeri desteklemektedir. Estetik değer, medya cephesi, kübik modern cephe düzeni, gün ışığı çözümleri ve rotunda kurguları üzerinden projelerde güçlü bir biçimde temsil edilmektedir. Ekonomik değer ise özellikle büyük ölçekli

karma kullanım projelerinde, uluslararası ödüller ve yüksek çekim gücü aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Genel olarak tablo, Ömerler Mimarlık'ın değer üretimi" sürdürülebilirlik, toplumsal katkı, estetik nitelik ve ekonomik faydayı eşzamanlı olarak gözeten bütüncül bir tasarım anlayışıyla geliştiği söylenebilir. Ancak mimarlık ofisinin mesleki faaliyetlerini sonlandırması, mimarlıkta üretilen değerin nasıl aktarılacağına ilişkin sorunun somut bir örneğini ortaya koymuştur.

Tablo 1.
Ömerler Mimarlık'ın değer üretme biçimi (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Eser	Toplumsal fayda	Sürdürülebilirlik	Estetik değer	Ekonomiklik
Sarıyer Belediyesi Hizmet Binası	Kamu hizmet binası	Fotovoltaik paneller, gri su sistemi.	Medya cephesi, modern kübik cephe dili	Enerji verimliliği sağlayan sistemler işletme maliyetlerini azaltır.
Ülker Spor ve Etkinlik Salonu	Farklı kullanıcı gruplarına hitap eden spor ve etkinlik alanı		FIBA gerekliliklerine göre tasarım	10.000+ kapasiteli, seviye 1 standartlarında bir spor tesisi olarak büyük etkinliklere ev sahipliği yapabilmesi
Mall of İstanbul kompleksi	Sosyal yaşam merkezi niteliği	LEED Gold sertifikası	Mall of İstanbul'un aldığı ödüller	AVM projeleri doğrudan ekonomik değer üreten yapılar
Akasya Alışveriş Merkezi	Sosyal yaşam merkezi niteliği	Gün ışığı kullanımı, çelik strüktürlü ışıklıkların kullanımı	Gün ışığının mekâna alınmasını sağlayan geniş, ferah koridorlar	AVM projeleri doğrudan ekonomik değer üreten yapılar
İstinye Park Alışveriş Merkezi	Sosyal yaşam merkezi niteliği	PV paneller, otomasyon sistemleri.	Rotunda bölümü, arena benzeri merkezi alanı ve cam çatılı kent meydanı niteliğindeki yaşam merkezi estetik ve mekânsal deneyimi	AVM projeleri doğrudan ekonomik değer üreten yapılar

Tartışma

Mimarlıkta değer ve bilgi aktarımı, birçok farklı disiplinin kesişiminde şekillenen çok boyutlu ve tartışmaya açık bir olgudur. Peki değer, yalnızca tasarımın estetik güzelliğiyle mi ölçülür, yoksa işlevsellik, ekolojik sürdürülebilirlik, toplumsal fayda ve ekonomik katkı gibi unsurları da mı kapsar? Estetik, insan duyularına hitap ederek mekânı anlamlandırırken, işlevsellik, yapının amacına uygun şekilde hizmet etmesini sağlar. Bunun yanı sıra, ekolojik yaklaşımlar çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunarak hem bugünün hem de geleceğin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurur. Ancak, bu unsurların her biri ayrı bir değer kriteri olarak ele alınabilir mi, yoksa gerçek "değer" bunların uyumlu bir bileşiminden mi doğar? Mimarlığın toplumsal sorunları çözmedeki ve sürdürülebilirlikteki rolü nedir? Bir yapı, yalnızca fiziksel bir nesne olmaktan öte, toplumsal sorunlara çözüm üreten, bireyler ve toplum arasında bağ kuran, kimlik oluşturan bir araçtır. Bu bağlamda, mimarlık sadece mekân üretimiyle değil, aynı zamanda sosyal adalet, toplumsal eşitlik ve kültürel süreklilik gibi daha geniş amaçlarla da ilişkilidir. Örneğin, kentsel dönüşüm projelerinde toplumsal fayda mı, yoksa ekonomik kâr mı önceliklendirilmelidir? Ve bu bağlamda ekonomik fayda ne kadar belirleyicidir? Ayrıca sürdürülebilirlik de mimarlığın değer tartışmasında merkezi bir yer tutar. Doğal kaynakların korunması, enerji verimliliği ve çevresel etkilerin en aza indirilmesi gibi prensipler, sadece çevre için değil, aynı zamanda toplum ve ekonomi için de uzun vadeli faydalar sağlar. Ancak bu noktada, ekonomik katkının belirleyiciliği devreye girer: Bir yapının ticari başarıya ulaşma gerekliliği, çevresel ve toplumsal hedeflerin önüne geçebilir mi? Ya da ekonomik sürdürülebilirlik, diğer tüm değer unsurlarını destekleyen bir temel mi oluşturmalıdır? Bu sorular, mimarlık pratiğinin neyi başarmaya çalıştığı ve hangi kriterlerle değerlendirildiği konusunda derinlemesine düşünmeyi gerektirir. Ancak değer yalnızca üretilen bir nitelik değil, aynı zamanda aktarılabilen bir birikimdir. Bu nedenle söz konusu değerlerin neden aktarılamadığı ya da hangi koşullarda aktarılabileceği önemli bir mesele olarak ele alınmalıdır.

Kırk yılı aşkın meslek hayatlarında, Ömerler Mimarlık'ın sayısız işleri uluslararası ödüllerle onurlandırılmıştır. Ömerler'in söylemleri yapılarda sürdürülebilirliğin sağlanması, işveren talebinin karşılanması ve dönemin teknolojik olanaklarından faydalanılması gerektiği üzerine yoğunlaşmıştır. Benzer şekilde eserlerinde enerji maliyetlerinin azaltılması, doğal kaynakların etkili bir şekilde kullanılması izlenmiştir. İşveren talebine göre dönemin tutumlarına göre bina tipi programlamaları, İstinye Park Alışveriş Merkezi'nde görüldüğü gibi revizyonlara açık olmaları ya da Sarıyer Belediyesi Hizmet Binası'nda aydınlatma teknolojilerinden faydalanmaları bu savı desteklemektedir. Sonuç eserleri ile piyasa taleplerini fonksiyon, sirkülasyon, kullanıcı konforu, estetik, enerji etkinlik gibi öğelerle yoğurarak mimarlığın evrensel diline uyarladıkları söylenebilir. Bu noktada giriş bölümündeki soru tekrarlanmalıdır. Mimarlık nasıl icra edilmeli ki bir değer oluşsun? Ya da mimarlığa değer katan nedir? Bu sorunun tek bir cevabını vermek mümkün olmasa da aranan her bir cevabın kompleks bileşenlerden oluşacağı açıktır. Ömerler'in de bu soruya yanıt olacak şekilde binaları/mimarlığı ele aldığı iddia edilebilir. Ömerler Mimarlık'a ait projelerde Mall of İstanbul veya İstinye Park gibi ticari başarı odaklı projelerde dahi LEED Gold ve sürdürülebilir enerji çözümlerine yatırım yapılması, ekonomik sürdürülebilirliğin çevresel değerleri destekleyen bir kaynak olarak konumlandırılabileceğini göstermektedir. İstinye Park Alışveriş Merkezi'ne entegre edilen yaşam merkezi, kâr odaklı bir üretimin aynı zamanda kentsel bir kamusal değer yaratabileceğine dair somut bir örnektir. Buradan mimarlıkta ekonomik değer ve toplumsal fayda birbirini dışlayan unsurlar olmadığı, mimarlık pratiğinin fonksiyonellik, kullanıcı memnuniyeti, enerji sürdürülebilirliği gibi önemli girdilerin piyasa talepleri ile yoğrulabileceğini göstermektedir.

Ömerler Mimarlık örneği, mimari değerin ancak kurumsal hafıza, belge üretimi ve bilgi aktarım mekanizmalarıyla sürdürülebilir olabildiğini göstermektedir. Ancak bu ofis kurucularının vefatı ile dağılmıştır. Ofisin çalışanları ise farklı kuruluşlarda işe girmiş ya da kendi mimarlık ofislerini açmıştır. Bu tekil ofisin kapanması Türkiye'de mimarlık pratiğinin yapısal

kırılganlıklarına işaret etmektedir. Mimarlık pratiğinin ne kadar usta-çıkar ilişkisi çerçevesinde geliştiği söylense de ofislerin bilgi birikiminin sistematik biçimde arşivleme, paylaşma ve devretme konularında kaybolduğu görülmektedir. Bu durum ofislerin bilgi birikiminin kurucu kişilere bağlı olduğunu, kurucu kişilerin meslekten ayrılması ile değer aktarımın gerçekleşemediğini anlatmaktadır. Buradan mimarlık pratiğinde bilgi aktarımının sürekliliğinin büyük ölçüde bireylere bağlı olduğunu ve ofislerin kapanmasıyla birlikte deneyim aktarımında önemli kopukluklar yaşanabildiğini söylenebilir. Böylece, usta-çırak ilişkisiyle gelişme potansiyeli taşıyan mesleki bilgi zincirinin görünürlüğü azalmakta ve bilgi ile deneyim birikiminin sistematik sürekliliği zayıflamaktadır.

Mimarlık tarihçisi Vincent Scully'e göre mimarlık, zamanın ötesinde bir ortam yaratan nesiller arasında gerçekleşen bir sohbettir (Goldberger, 2023). Ancak deneyim aktarımının belgelenmemesi, mimarlık öğrencileri ve yeni mezunlar için önemli bir öğrenme kaynağını ortadan kaldırır. Aynı zamanda, kapanış sürecinde ofiste çalışanların başka yerlere dağılması, sektördeki bilgi aktarımını daha da zorlaştırır. Ofisin kapanışı ile başarı hikâyeleri ve genç profesyoneller için ilham kaynağı olan rol modeller kaybolabilir. Ofisin bugüne kadar tasarladığı projelerin süreçlerine ilişkin belgeler erişilemeyebilir. Ofisin parlayan projeleri ofisin kapanışıyla unutulma riskine girebilir. Bu bağlamda mimarlık ofislerinin kapanması durumunda dağılan her bir üyenin bu aktarımdaki rolü nedir? Mimarlıkta koruma denilince hep bina ve çevrenin özgünlüğünün geleceğe aktarılması akla gelir. Peki, mimarlığı bir değer haline getiren mimarları korumak ne olacak? Mimarlığın geleceğini şekillendiren, bu konuşmayı sürdüren ve bu mirası yaşatan nesiller, onların izinden giderek mimarlığın yalnızca bir meslek değil, aynı zamanda bir yaşam felsefesi olduğuna inanmakta ve bu yolculuğu sürdürme sorumluluğunu taşımaktadır. Bu düşünce, veda sürecini daha anlamlı kılmaktadır. Ömerler'in eserleri, yalnızca kendi dönemlerine değil, geleceğe de bir konuşma bırakmaktadır. Ömerler Mimarlık gibi mimarlık alanına katkılar sunmuş ofislerden elde edinilen bilgi, deneyim, etkileşimin bir sonraki nesillere aktarılmasının nasıl sağlanabileceği düşünülmelidir. Elbette ki Ömerler Mimarlık Türkiye'de faaliyet gösteren ve kapanan yüzlerce mimarlık ofisinden biridir. Bu sebeple çıkarılacak sonucun genellenebilirliğinin sınırlı olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu örnek mimarlıkta üretilen değerin kalıcılığının sağlanabilmesi için önemli bir bir tartışma alanı açmaktadır. Bilgi ve deneyim aktarımının sürekliliği için mekanizmalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda mimarlık ofislerinin tasarım süreçlerini ve felsefelerini dijital veya fiziksel ortamda arşivlemesi bilgi ve deneyimlerin aktarımını sürekli kılabilir. Mimarlık fakülteleri, kapanan ofislerin bilgi birikimlerini eğitim materyali olarak kullanabilir. Örneğin, bu ofislerin projeleri olarak derslerde ele alınabilir ve öğrencilerin bu projeler üzerinden tasarım pratiği, proje yönetimi, işveren ilişkileri gibi konularda bilgi edinmeleri sağlanabilir. Ayrıca, bu ofislerin hikayelerini anlatan belgeseller, kitaplar veya web siteleri hazırlanarak, mimarlık kültürünün ve birikiminin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanabilir. Ofislerin miraslarının belgelenmesi için mimarlık odaları ve diğer serbest mimarlık kuruluşlarınca kamuya açık sergiler düzenlenebilir. Kurumsal devamlılığın nasıl sağlanabileceği üzerine eğitimler ve öneriler geliştirilebilir. Kapanan ofislerin çalışanlarıyla iş birliği yaparak genç mimarların deneyim kazanmalarına yardımcı olacak eğitim programları düzenlenebilir. Ofislerin tasarım felsefeleri ve pratik uygulamaları akademik yayınlarda yer alabilir. Çalışmanın literatür bölümünde ele alınan mimarlık ofislerinde bilgi aktarımına yönelik modeller gibi öneriler kurumsal hafıza, dokümantasyon ve süreklilik mekanizmalarının sağlanması için uygulamaya alınabilir.

Ancak, şunu da unutmamak gerekir ki, mimarlık pratiği asıl olarak bürodan, yani usta-çırak ilişkisi içinde, deneyimleyerek öğrenilir ve aktarılır. Mimarlık ofislerinin kapanması bu aktarım zincirinin kırılmasına ve mimarlık kültürümüz açısından önemli bir kaybın oluşmasına neden olmuştur. Bu durum, mimarlık ofislerinin kurumsal devamlılığının sağlanması için, belki de uzun vadede, destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Ömerler Mimarlık gibi Türkiye'nin mimarlık tarihine iz bırakan bir ofislerin sessizce kapanmış olması, sadece bir kayıp değil, aynı zamanda bir sorgulama vesilesidir: Başarılı projelere imza atan bir ofisin değerleri ve mirası nasıl korunmalı ve geleceğe aktarılmalıdır sorusu çalışılmaya değerdir.

Sonuç

Bu çalışma, bir mimarlık ofisinin kapanışının yalnızca ekonomik bir sonlanma değil, mimarlıkta üretilen değerin pratik yoluyla aktarımını kesintiye uğratan yapısal bir kırılma yarattığı varsayımından hareketle Ömerler Mimarlık örneğini ele almıştır. Çalışmada, mimarlık ofislerinde bilgi aktarımına yönelik yeni bir model önerilmemekte; bunun yerine mevcut bilgi aktarım mekanizmalarının yetersizliğini ortaya koyarak bu alanda sistematik modellere duyulan gereksinim gerekçelendirilmektedir. Bu doğrultuda bu önerileri dikkate alan modellerin ve uygulamaların geliştirilmesi ile birlikte mimarlık ofislerinin "sessiz vedaları"nın, yalnızca bir kayıp olarak değil, kurumsal hafızaya eklemlenen ve mimarlık kültürünü besleyen bir birikime dönüşebileceğine dikkat çekilmiştir.

Ömerler Mimarlık'ın incelenmesi, mimarlık ofislerinin kapanışının bilgi aktarımında yapısal bir kırılma yarattığını gösteren bir örnektir. Roberts'ın (2000) da belirttiği üzere, bilgi yalnızca yazılı dokümanlar aracılığıyla değil; deneyim, tekrar ve kurum kültürü üzerinden taşınmaktadır. Türkiye'nin mimarlık ortamında nitelikli projelere imza atan bu ofisin artık etkin olmaması, mimarlık pratiğinde üretilen değerin aktarımı açısından sessiz bir vedayı görünür kılmıştır. Bu sessiz veda, yalnızca bir ofisin kapanışını değil, tasarım bilgisinin, deneyimin ve kurumsal hafızanın sistematik olarak aktarılmadığı durumlarda mimarlıkta değerin nasıl kırılgan hâle geldiğini de göstermektedir. Bu tür bilgi mekanizmalarının kayıt altına alınmaması, mimarlık eğitimi ve pratiği açısından önemli bir öğrenme alanının sessizce ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle "ne yapılmalı?" sorusu, bireysel çabaların ötesinde, çok katmanlı ve kurumsal bir sorumluluk alanı olarak ele alınmalıdır. Bu kapsamda ofis ölçeğinde, meslek örgütleri ölçeğinde, mimarlık eğitimi bağlamında ve ulusal politika ve kurumsal bellek düzeyinde bazı öneriler geliştirilebilir:

- Ofis ölçeğinde, mimarlık ofislerinde bilgi aktarım süreçlerinin sistematik biçimde incelenmesi, mevcut ihtiyaç ve eksikliklerin belirlenmesi ve tasarım süreçlerine ilişkin bilgi birikiminin düzenli biçimde kayda geçirilmesi gerekmektedir.

- Meslek örgütleri düzeyinde, kapanan ofislerin bilgi birikimini korumaya yönelik ortak bir çerçeve geliştirilmesi ve dijital arşivleme süreçlerinin kurumsal bir sorumluluk olarak ele alınması önem taşımaktadır.

- Mimarlık eğitimi bağlamında, bu arşivlerin sürdürülebilir bilgi kaynakları olarak değerlendirilmesi ve eğitim süreçlerine entegre edilmesi, değer üretimi ile bilgi aktarımı arasındaki ilişkinin görünür kılınmasını sağlayacaktır.

- Ulusal politika ve kurumsal bellek düzeyinde ise, bireysel girişimlerin ötesine geçen, ulusal ölçekte uygulanabilir bilgi

yönetimi yaklaşımlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Oluşturulacak dijital arşivlerin mimarlık mirası olarak tanımlanması ve Mimarlar Odaları ile mimarlık eğitim kurumlarının desteğiyle erişime açılması, bu sürecin sürekliliğini güvence altına alacaktır.

Bu çalışmanın temel kısıtı, incelenen yapıların sınırlı arşiv bilgileri üzerinden değerlendirilmiş olmasıdır. Mimarlık ofisine ait dijital kaynakların araştırma sürecinde kullanıma kapatılması, iç mekân verilerine ve tasarım sürecine ilişkin doğrudan bilgilere erişimi sınırlandırmıştır. Gelecek çalışmalarda, farklı mimarlık ofislerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması, iç mekân verileri ve kullanıcı görüşlerinin değerlendirme sürecine dahil edilmesi çalışma alanına yeni pencereler açacaktır. Ayrıca, mimarlıkta değer ve bilgi aktarımını daha kapsamlı biçimde incelemek için arşiv çalışmaları, sözlü tarih görüşmelerinin mevcut çalışmalara eklemlenmesi konunun daha derinlikli tartışılmasına katkı sağlayacaktır.

Mimarlık ofislerinin üretim süreçlerinin, tasarım kararlarının ve deneyim temelli bilgilerinin sistematik biçimde belgelenmesi aynı zamanda kültürel bir aktarım olarak görülmelidir. Gerekli mekanizmaların kurulmaması halinde Türkiye'de mimarlık pratiği devam etse bile bu üretimi mümkün kılan bilgi ve değerler zamanla kaybolma riski taşımaktadır. Bu bağlamda veda, bir son değil, bir devamın başlangıcı olmalıdır. Ömerler Mimarlık'ın kapanışı, yalnızca ekonomik bir son değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı ve meslektaşlar arası bilgi akışını etkileyen bir kaybı sorgulama vesilesidir. Bu çalışma ise, mimarlıkta bilgi aktarımını bir sistem önerisi üzerinden değil; bir ofisin kapanışı üzerinden ortaya çıkan değer ve bilgi aktarımındaki boşlukları tartışarak literatüre eleştirel bir perspektif sunmaktadır.

Etik Kurul Onay Belgesi: Yazarlar, etik kurul onay belgesine gerek olmadığını beyan etmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir- A.Y.T.; Tasarım – S.I.B.; A.Y.T.; Denetleme – S.I.B., Yorum- S.I.B.; A.Y.T.; Literatür Taraması-S.I.B.; Yazıyı Yazan-S.I.B.; Eleştirel İnceleme-A.B.; A.Y.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı: Bu çalışmada hiçbir yapay zekâ yeni bir fikir ya da konsept üretmemiştir.

Ethics Committee Approval Certificate: The authors declared that an ethics committee approval certificate is not required.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – A.Y.T.; Design – S.I.B.; A.Y.T.; Supervision - S.I.B.; Interpretation-S.I.B.; A.Y.T.; Literature Search S.I.B.; Writing Manuscrip S.I.B.; Critical Review S.I.B.; A.Y.T.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Use of Artificial Intelligence: In this study, no artificial intelligence generated a new idea or concept.

Kaynaklar

Argote, L. & Ingram, P. (2000). Knowledge transfer: A basis for competitive advantage in firms. *Organizational behavior and human decision processes, 82*(1), 150-169. https://doi.org/10.1006/obhd.2000.2893

Batson, W. (2022). The architectural role in environmental engineering: sustainability is forever. In *Global Meet on Civil, Structural and Environmental Engineering Proceedings Book*, Dubai. https://pvamu.elsevierpure.com/en/publications/the-architectural-role-in-environmental-engineering-sustainabilit/ adresinden alınmıştır.

Bayraktarlı, Ö., & Topraklı, A. Y. (2022). Mimarlık işletmelerinde bilgi yönetimi olgunluk modeli. M. Dal (Ed.), *Mimarlık, planlama ve tasarım alanında uluslararası araştırmalar i*çinde (s.77-123). Bulut Dijital Matbaa Sanayi Ticaret Limited Şirketi.

Bianco, L. (2018). Architecture, values and perception: Between rhetoric and reality. *Frontiers of Architectural Research*, *7*(1), 92-99. https://doi.org/10.1016/j.foar.2017.11.003.

Bianco, L. (2023). Architecture, engineering and building science: the contemporary relevance of Vitruvius's De Architectura. *Sustainability*, *15*(5), 4150. https://doi.org/10.3390/su15054150

Çaksın, S.M. & Irklı Eryıldız, D. (2024). Architectural theory's evolution and response to contemporary world. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, *9*(1), 265-270. https://doi.org/10.5281/zenodo.10521612

Delancey, C. (2004). Architecture can save the world: building and environmental ethics. *The Philosophical Forum*, *XXXV*(2), 147-159.

Goldberger, P. (2023). *Why architecture matters (Rev. ed.)*. Yale University Press.

Goldberger, P. (2009). *Why architecture matters*. Yale University Press. http://ebookcentral.proquest.com/lib/adanabtu/detail.action?docID=3420610 (son erişim: 24.11.2025).

Guidarini, S. (2024). Antifragile architecture: under what conditions is an architectural project antifragile? In *Fragility and Antifragility in Cities and Regions* (s.136-149). UK: Edward Elgar Publishing.

Hay, R., Samuel, F. & Farrelly, L. (2020). *Demonstrating the value of design through research in architecture practice*. Architects' Council of Europe.

Işıklar Bengi, S. (2024). *Türkiye'deki basketbol salonlarında deneyimsel başarımın karşılaştırılması için uzman görüşleri temelli bir ölçüt önerisi* (Tez No: 911456). [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Işıklar Bengi, S. I., & Özkan Üstün, G. (2022). Mesleki etiğin metalaşan mimarlık karşısında mağlubiyeti. *Mimarlık*, (426), 64-68.

Lockhart, C. (2025). *Defining value in architecture*. https://www.architectureandgovernance.com/elevating-ea/defining-value-in-architecture/ (son erişim: 12.11. 2025)

Ökten, B. B., & Gündeş, S. (2024). Küçük ölçekli mimarlık ofisleri için bilgi yönetimi modeli. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *9*(1), 21-36. https://doi.org/10.29106/fesa.1343024

Rasmussen, S. E. (1964). *Experiencing architecture*. MIT press.

Roberts, J. (2000). From know-how to show-how? Questioning the role of information and communication technologies in knowledge transfer. *Technology Analysis & Strategic Management*, *12*(4), 429-443. https://doi.org/10.1080/713698499

Rodrigues, L.S., & Amaral, L. (2010). Issues in enterprise architecture value. *Journal of Enterprise Architecture*, *6*(4),27-32.

Sadri, H. (2015). Mimarlık ve etik: mesleki etik olur mu? *METU Journal of the Faculty of Architecture*, *32*(1), 91-104. http://dx.doi.org/10.4305/metu.jfa.2015.1.5

Ukabi, E. (2015). Conserving the architects' jewel in the 21st century. *Architecture Research*, *5*(1), 10-15. https://doi.org/10.5923/j.arch.20150501.02

URL-1. *Mimarlık Malzemelerin Gösterişi Haline Gelmemeli*. https://www.ekoyapidergisi.org/mimarlik-malzemelerin-gosterisi-haline-gelmemeli (son erişim: 01.10.2025).

URL-10. *Sürdürülebilir yeşil projeye Dalsan Alçı imzası*. https://www.arke.com.tr/mt-content/uploads/2018/10/arke-yap-alcm-

19.pdf (son erişim: 01.10.2025).

URL-11. *Ülker Sports Arena*. https://www.yapikatalogu.com/proje/saglikli-yasam-ve-spor-tesisleri-ulker-sports-arena_406 (son erişim: 01.10.2025).

URL-12. *Ömerler Mimarlık*. https://www.omerlermimarlik.com/mall-of-istanbul-shopping-mall (son erişim: 10.05.2025). Wayback Machine bağlantısı: https://web.archive.org/web/20250328082407/https://www.omerlermimarlik.com/mall-of-istanbul-shopping-mall (son erişim: 13.07.2026).

URL-13. *Mall of İstanbul LEED Gold aldı*. https://erketasarim.com/blog/mall-of-istanbul-leed-gold-aldi (son erişim: 01.10.2025).

URL-14. *Akasya Acıbadem AVM'de Serbest Form bir Işıklık Uygulaması*. https://www.cativecephe.com/yayin/666/akasya-acibadem-avm-de-serbest-form-bir-isiklik-uygulamasi_19789.html (son erişim: 01.10.2025).

URL-15. *Ömerler Mimarlık*. https://www.omerlermimarlik.com/ak-asya-shopping-mall (son erişim: 10.05.2025). Wayback Machine bağlantısı: https://web.archive.org/web/20260000000000*/https://www.omerlermimarlik.com/ak-asya-shopping-mall (son erişim: 13.07.2026).

URL-16. *Ömerler Mimarlık*. https://www.omerlermimarlik.com/istinye-park-shopping-mall (son erişim: 10.05.2025). Wayback Machine bağlantısı: https://web.archive.org/web/20260000000000*/https://www.omerlermimarlik.com/istinye-park-shopping-mall (son erişim: 13.07.2026).

URL-17. *İstinye Park AVM*. https://www.tucsa.org/tr/proje.aspx?proje=24 (son erişim: 01.10.2025).

URL-18. *İstinye Park*. https://www.istinyeparkgyo.com.tr/surdurulebilirlik/yaklasimimiz (son erişim: 25.12.2025).

URL-19. *Ömerler Mimarlık*. https://www.omerlermimarlik.com/ (son erişim: 10.05.2025). Wayback Machine bağlantısı: https://web.archive.org/web/20260000000000*/https://www.omerlermimarlik.com (son erişim: 13.07.2026).

URL-2. *İki Ailenin İki Kuşağı Aynı Ofiste*. https://www.mimarizm.com/makale/iki-ailenin-iki-kusagi-ayni-ofiste_114631?sourceId=123214 (son erişim: 01.10.2025).

URL-20. *Ödül Listesi*. https://www.mimarizm.com/makale/odul-listesi_114630 (son erişim: 01.10.2025).

URL-3. *Ömerler Mimarlık*. https://www.omerlermimarlik.com/contact adresinden (son erişim: 01.10.2025). Wayback Machine bağlantısı: https://web.archive.org/web/20260000000000*/https://www.omerlermimarlik.com/contact (son erişim: 13.07.2026).

URL-4. *Ömerler Mimarlık ile Söyleşi*. https://www.youtube.com/watch?v=L5o5o94Nngk (son erişim: 01.10.2025).

URL-5. *Atv Avrupa İş Dünyası Programı Röportajı*. https://www.youtube.com/watch?v=rVKiDUU9JtE (son erişim: 01.10.2025). Wayback Machine bağlantısı: https://web.archive.org/web/20230000000000*/https://www.youtube.com/watch?v=rVKiDUU9JtE (son erişim: 13.07.2026).

URL-6. *Tercihimiz Herkesin Her Projeye Hâkim Olması Yönünde* https://www.mimarizm.com/makale/tercihimiz-herkesin-her-projeye-hakim-olmasi-yonunde_114634?sourceId=123214 (son erişim: 01.10.2025).

URL-7. Çetin, E. (2025). *Sarıyer Belediyesi hizmet binası, İstanbul*. https://pldturkiye.com/sariyer-belediyesi-hizmet-binasi-istanbul/ (son erişim: 01.10.2025).

URL-8. *Explore BREEAM*. https://tools.breeam.com/projects/explore/buildingdetails.jsp?id=52639857&from=20&sectionid=10156&projectType=&rating=&countryID=7&client=&description=&certBody=&certNo=&developer=&location=&buildingName=&assessor=&subschemeid=0&Submit=Search&rpp=20 (son erişim: 14.07.2026).

URL-9. *Sarıyer Belediyesi Çevreci Binaya Taşınıyor*. http://www.yapi.com.tr/haberler/sariyer-belediyesi-cevreci-binaya-tasiniyor_83008.html (son erişim: 01.10.2025).

Vitruvius. (1990). *Mimarlık üzerine on kitap* (Çev., Güven, S.). Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.

Volker, L. (2010). *Deciding about design quality*. Sidestone Press.